

מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

מסכת הוריות דף ז

כהן משיח בהעלם דבר

משיח חייב להביא פר רק כאשר פסק לעצמו הלכה וחטא על פי זה. אך בחטא פרטי של שגגת מעשה, אין בו פר, וגם אינו חייב קרבן אחר, ופטור לגמרי.

האזה"ח (ויקרא ד, ג) מעיר שצריך לתת טעם לדבר זה, מדוע בשגגת מעשה ייפטר לחלוטין. וכתב: "ואולי כי העושה בהעלם דבר והוא חכם מופלא, שגגה זו עושה רושם גדול בנשמתו ומרחיק נפשו משרשה, ולא יועיל זכותם של ישראל שהוא מכפר בעדן למנוע ממנו הפגם. משא"כ כל שגג במעשה לבד או בהעלם דבר ואינו חכם מופלא, חטא זה לא יפעול פגם בבחינת נפש כהן משיח לרחקה משרשה כדי שיצטרך לקרבן לקרבה, כי באמצעות זכות הרבים הן אל כביר לא ימאס". כלומר שבחטא רגיל מועילה לו זכות הרבים, ובחטא בהוראה כיון שהחטא עושה רושם בנשמתו, אין מועילה לו זכות הרבים.

אך קשה על ביאורו שהרי נשיא (מלך) מביא קרבן על שגגת מעשה, ומדוע אין מועילה לו זכות הרבים.

ונראה שהדברים מתבארים ע"פ מה שכתב רבי צדוק הכהן (קדושת שבת נאמר ז [נג] ובעוד מקומות), שיש בכלל ישראל קדושה של מחשבה דיבור ומעשה. דיבור הוא אצל הנביא. מלך הוא קדושת המעשה, ועל כן כל עם ישראל ראויים למלכות, שקדושת המעשה היא בסיסית, ואפילו ריקנין מלאים מצוות. כהן הוא קדושת המחשבה (שם משכן הנשמה), שבוה תלוי ריצוי הקרבנות. כהן גדול הוא הקדושה הגדולה ביותר של מחשבה.

ובזוהר (ויקרא דף כג, א) עומד על הפסוק "אשר נשיא יחטא", דמשמע שודאי יחטא, ואילו אצל הדיוט וכהן גדול נאמר "אם". ומבאר הזוהר שההדיוט נמצא ביראה, וכן הכהן גדול יש עליו את יראת קונו, ואילו מלך גס לבו וכל העם מתבטלים אליו, על כן כמעט ברור שיחטא.

וע"פ דברי רבי צדוק מבואר טפי, שאצל כה"ג שעבודתו במחשבה, שם שוכנת יר"ש והיא בתי גואי שמורים. ואילו המלך עוסק במעשה, ובכך יש יותר חלק לרע להיתפס.

ומובן שהמלך מביא קרבן על המעשה ולא על המחשבה (בשגגת הוראה), שכן תפקידו של המלך הוא לתקן את המעשה, ולא תועיל לו זכות הרבים בזה. ולהיפך במחשבה.

וגבי כהן גדול הוא להיפך, שכיון שעבודתו לתקן את עולם המחשבה, אזי

אם חטא במחשבה (בהוראה), לא תועיל לו זכות הרבים. אך כשחטא בשגגת מעשה, שאין זה חלקו לתקן, שפיר תועיל לו זכות הרבים.

דף ח

מצות האמונה

דנו הראשונים האם יש מצוה להאמין בה'. הרמב"ם מונה בעשה א' שיש מצוה להאמין בבורא ית'. ומקורו מהנאמר "אנכי ה' אלקיך", ומציין את הגמ' בסוף מכות ששתי מצוות נאמרו מפי הגבורה - אנכי ולא יהיה לך, הרי שאנכי ה' אלקיך היא מצוה.

הרמב"ן בהשגות מביא שדעת הבה"ג דאין למנות את האמונה כמצוה, שאמנם היא תנאי לקיום התורה וקבלת מצוותיה, אך אין זו מצוה מהתרי"ג. ומדוע אין זו מצוה, מביא הרמב"ן מהמכילתא (יתרו) שיש שינוי בין אנכי ה' אלקיך לשאר המצוות, שכל הדיברות הן ציווי והוראה, ואילו 'אנכי ה' אלקיך' אינו ציווי אלא הכרזה. ומשל למלך בו"ד שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו גזור עליהם גזירות, אמר להם לאו, משיקבלו את מלכותי אגזור עליהם גזירות, שאם מלכותי לא יקבלו גזירותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל, אנכי ה' אלקיך, אני הוא שקיבלתם מלכותי עליכם במצרים. הרי לנו מדברי המכילתא שאנכי ה' הוא קבלת המלכות קודם המצוות.

וכן המהר"ל בתפארת ישראל (פרק לו) מבאר שא"א לצוות על אמונה, שהרי אין מקום לציווי אצל מי שאינו מאמין. נמצא שאנכי ה' הוא הכרזה ולא ציווי, וזה שיטת הבה"ג שאין כאן מצוה.

ומה שהגמ' במכות נוקטת שאנכי ולא יהיה לך הן מצוות, מיישב הרמב"ן לדעת הבה"ג, שב'לא יהיה לך' יש שתי מצוות - שלא לעשות ע"ז, ולא לעבדה.

התשב"ץ בספר זוהר הרקיע (מצוה יא) וכן בשו"ת שלו (ח"א סי' קלט) מביא ראיה מהגמ' דילן לבה"ג, שאמרו כאן "למן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם, אי זו היא מצוה שנאמרה בתחילה הוי אומר זו ע"ז", דהיינו מצוות "לא יהיה לך", ומבואר שזו נחשבת למצוה ראשונה בעשרת הדברות, ומוכח ש"אנכי ה' אלקיך" אינו מצוה.

אמנם בשו"ת דוחה את הראיה, שאנכי ה' אלקיך כולל בו שלא לעבוד אלוהות אחרת. ועוד, ד'מצוה שנאמרה בתחילה' הכונה מצוה שיש עליה קרבן, וזה רק עבודה זרה. אך לבה"ג טפי ניחא דברי הגמ', והדין עמו, עכ"ד התשב"ץ.

ועכ"פ נמצינו למדים שורש לדיון יסודי זה בסוגייתינו.

גדלהו פשל אחיו

"והכהן הגדול מאחיו, שהוא גדול מאחיו בנוי בכוח בחכמה ובעושר. אחרים אומרים מנין שאם אין לו גדלהו משל אחיו וכו'".

מצינו מחלוקת בראשונים, האם אדם שלומד תורה יכול להתפרנס מאחרים.

הרמב"ם (פירוש המשנה אבות ד, ה) על המשנה "אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בה", תוקף את האנשים שלומדים תורה ומקבלים על ממון מאחרים, ומביא ראיות מדברי חז"ל שלא היו משתמשים בדברי תורה להתפרנס מהם, ומי שעושה כן הרי זה חילול ה' בעיני ההמון.

המהר"ל (דרך חיים פ"א מ"י) על המשנה "אהב את המלאכה ושנא את הרבנות", הולך בשיטה זו, אם כי באופן יותר מתון. ומבאר שהדבר שהוא כבוד התורה וכבוד המקום הוא כאשר אין ת"ח צריך לבני אדם, שבכך התורה מתעלה. ומביא שלימוד התורה הוא השלמת הנשמה, והמלאכה היא השלמת הגוף, והאדם זקוק לשניהם. ועל כך אמרו בברכות (ח, א) גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים.

לעומת זאת, בשו"ת התשב"ץ (ח"א סי' קמב) מביא שבכל הדורות תמכו בלומדי התורה. ומביא ראיה מהגמ' דידן, שהכהן הגדול מגדלים אותו משל אחיו. ולקמן (יג, א) אמרינן שת"ח יותר חשוב מכהן גדול, ונמצא שאם מגדלים כהן גדול, ומפרנסים אותו, כ"ש שיפרנסו ת"ח.

וכן ראייה מלהלן (ט, א) שרבן גמליאל מינה שני תלמידים עניים שלו לשררה, כדי שיפרנסו אותם. הרי שהיה נהוג להעניק ממון לתלמידי חכמים.

ובסוף קידושין אמר רבי נהוראי מניח אני כל אומנויות שבעולם ואינו מלמד את בני אלא תורה, שממנה תהיה לו פרנסה. וכן עשו בכל הדורות.

ביו"ד (סי' רמו, כא) מביא הרמ"א את שתי השיטות. בתחילה מביא מהרמב"ם שמעלה גדולה למי שמתפרנס ממעשה ידיו, וכל המשים על לבו לעסוק בתורה ולא לעשות מלאכה ולהתפרנס מן הצדקה הרי זה מחלל השם ומבזה התורה, אלא אם כן הוא חולה או זקן שאינו יכול לעסוק במלאכה. ואחרי כן מביא הרמ"א שיש אומרים שאפילו בריא מותר ליהנות מתורתו, ולכן נהגו בכל מקומות ישראל שהרב של העיר יש לו הכנסה וסיפוק מאנשי העיר, כדי שלא יצטרך לעסוק במלאכה בפני הבריות ותתבזה התורה בפני ההמון. ומקורו משו"ת התשב"ץ.

אמנם מסיים הרמ"א: ומי שאפשר לו להתפרנס היטב ממעשה ידיו ולעסוק בתורה, מדת חסידות היא ומתת אלקים היא, אך אין זה מידת כל אדם, שא"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרנס בעצמו.

באגרות משה (יו"ד ח"ב קסז) כתב שגם לשיטת הרמב"ם אין זה שייך אלא בדורות הקודמים שהיה אפשר לגדול בתורה בשקיעות גמורה יחד עם עסק במלאכה. אך בדורנו אין שייך דבר זה, ועת לעשות לה' הפרו תורתך. וסיים: "ואני אומר כי אלו המתחסדים מצד שיטת הרמב"ם, הוא בעצת היצה"ר כדי שיפסיק מללמוד ועסוק במלאכה ובמסחר וכדומה, עד שלבסוף הם שוכחים אף המקצת שכבר למדו."

מלך כנגד מצורע

דף זה נלמד בפחזור זה בתאריך י"ח אלול שהוא היא"צ של הפה"ר"ל.

ונעמוד על דברי מהר"ל בחי' אגדות על דף זה (והוא הדף הראשון בחידושי אגדות שלו למסכתין).

אמרינן בגמ', אשר נשיא יחטא, פרט לנשיא שעובר, כגון שמצטרע. ומביאים את הפסוק שנאמר על עוזיהו שנצטרע "וינגע ה' את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב בית החפשית", כלומר שבכך שעבר ממלכותו יצא לחפשי, ומשום שאדם שהוא בעל שררה, "עבדות אני נותן לכם" (כפי שאמר ר"ג לתלמידיו שעלו לשררה), וכשיוצא משררתו, הרי זה כיוצא לחפשי. נמצא כאן ב' קצוות: מצד אחד מלך שהוא כמו עבד, ומצד שני מצורע שהוא חופשי.

המהר"ל בחי' אגדות כאן, וכן בנתיב הענווה (סופ"ה), מבאר שבאמת כל אחד מעם ישראל אחראי לשאר העם. וכפי שהבאנו לעיל שעם ישראל אחראים ותלויים זה בזה, ומלווים זה לזה בשעת הדוחק, ומי שאחראי יותר מכולם הוא המלך שנקרא ה"לב" של העם. לכל אחד מהאברים של העם יש אחריות, אך המלך הוא העבד המרכזי, שעליו האחריות המלאה. מי שמייצג את ההיפך הגמור הוא המצורע, שהרי "בדד יישב חוץ למחנה", ויושב לעצמו בפירוד מכל הציבור. כלומר המלך והמצורע הם ההפכים הגמורים זה מזה.

ומציינים המדפיסים לחידושי אגדות בסנהדרין ק, ב. שם איתא בגמ' שאחיתופל ראה צרעת שזרחה לו על אמתו ועל כן חשב שיהיה מלך. ואינו מובן מה השייכות בין צרעת למלכות. ומבאר המהר"ל שכשם שהמצורע נבדל מהכלל, כך המלך נבדל מהעם וחולק מקום לעצמו.

ולכאן הדברים סותרים זה לזה, שכאן העמיד את המלך והמצורע כמתנגדים, ושם חיברם.

אך באמת אין כאן סתירה ובעומק הכל עולה למקום אחד.

מה שכתב בסנהדרין הוא על ה'עמדה' ומעמד של המלך, שחייב הוא להיות בהפרדות מן העם. אך כאן איירי בתפקיד של המלך, ובהחלט תפקידו הוא לדאוג לכולם. וכמו המשל של הלב באברים, מצד אחד יש לו מקום מיוחד בגוף, אך הוא זה שנותן חיות לכל הגוף. והדברים הא בהא תליא, שרק בזכות הנבדלות יש לו כוח להשפיע על כל המערכת ולקחת עליה אחריות.

וכדברי מהר"ל בכמה מקומות שההפכים יש להם דמיון. וכך המלך והמצורע שהפוכים זה מזה, יש ביניהם נקודת דמיון - ששניהם נבדלים מהעם. החילוק הוא מה הם עושים עם אותה נפרדות, האם משפיעים על הכל, או מנותקים מהכל. ודו"ק.

מחשבה קצרה על הדף

דכל איסור ניחוש הוא לרעה, אבל לטובה מותר ללכת אחרי סימנים. וטעם החילוק, דאין דבר רע יורד מן השמים, ורק דברים טובים באים מאת ה', והדברים הרעים הם מצד חטאי האדם שמעכב את השפעת ה' הטובה. ומי שעפ"י סימן אומר בהחלט שיבוא רעה זה הוא חידוש שכן הדבר יכול להשתנות ע"י תשובה.

ומדויק הדבר בגמ' כאן שבכל המקום של הסימן כגון הנר הדולק, שהזכירו רק את צד החיוב שאם הנר דולק, ישלים שנתו, אך לא הוזכר מה אומרים אם הנר אינו דולק. ע"ש עוד.

ואף המהר"ל (באר הגולה ב') נחת לבאר ענין הסימנים ומפני מה אינו ניחוש. ומביא שרואים בכמה מקומות בנביאים שהיה הנביא עושה פעולה במציאות שמסמלת את ענין הנבואה. כגון שירמיה ציוה לברוך בן נריה (ירמיה נ"א) והיה בכלותך לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת ואמרת ככה תשקע בבל וגו'. וכן אלישע (מלכים ב, יג) בהניח זרועו על הקשת ויאמר אלישע ירה ויורה ויאמר חץ תשועה לה' וחץ תשועה בארם וכו'. ולא היה ענין אלישע וירמיה ח"ו ניחוש, אלא שדבר זה הוא סימן ואות לגמר הדבר. וכמו שביאר הרמב"ן (פרשת לך לך) "ודע כל גזירת עליונים כאשר תצא הגזירה אל פעל הדמיון תהיה הגזירה מקיימת עכ"פ, ולכך יעשו הנביאים מעשה בנבואתם כמאמר ירמיה לברוך... ולפיכך החזיק הקב"ה לאברהם בארץ ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בזרעו והבן זה היטב". והיינו שהמעשה והסימן שנעשים בארץ מוציאים את הנבואה מן הכוח אל הפועל, ובכך קשה למנוע את התגשמות הנבואה, שכבר החלה להתקיים. ואם לא יש דין של שמה גרם החטא.

ובכך מבאר המהר"ל את הסימנים בר"ה, ישנן גזירות טובות שאנו רוצים להמשיך לעולמנו, ובכך שעושים את הסימנים הטובים בתחילת השנה, ממשיכים את הגזירה הטובה לארץ.

ונחבר את המהרש"א והמהר"ל לאור אחד, שדבר טוב כיון שהוא יורד מלמעלה מאת ה', עבדינו ליה סימן כדי להמשיך אותו עד למציאות המעשית. אך דבר רע, כיון שנוצר ע"י מעשה האדם, ממילא עשיית סימן לדבר כזה נחשבת כניחוש. סימן לא יוצר את הטוב או את הרע, הוא רק המשכת של הבכח לפועל, ורק בטוב יש את המושג של ה"בכח" בעליונים. דו"ק.

דף יג

מעשה דרשב"ג ר"פ ורבי נתן

בגמ' בסוף ע"ב מובא מעשה ברשב"ג שתיקן שהכבוד שנותנים הציבור לנשיא יהיה שונה מהכבוד שנותנים לאב"ד ולחכם, ור"מ שהיה חכם ור' נתן שהיה אב"ד לא הסכימו לכך, ורצו לשאול את רשב"ג אודות מסכת עוקצין וכשלא יידע את התשובה יורידוהו מנשיאותו. אחד התלמידים גילה לרשב"ג את עצתם והוא למד היטב עוקצין ובכך נתבטלה תכניתם. והעניש רשב"ג אותם שלא יאמרו ד"ת בשמם, ור"מ נקרא 'אחרים', ור' נתן נקרא 'יש אומרים'.

ומעשה זה תמוה מאד, שנראה על פניו שיש כאן מאבק סביב ענין כבוד. ועל רשב"ג נאמר להדיא בגמ' ב"מ (דף פד-פה) שהיה מפורסם בענוה, וח"ו לומר שלכבוד עצמו תיקן תקנה זאת.

דף יא

שמן המשחה

כהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה בשמן המשחה. אך מלך בן מלך א"צ משיחה אא"כ יש מחלוקת.

ולבאר הדברים בעומק, נפתח בדברי המהר"ל בחי' אגדות שמבאר ששמן המשחה מביא את הקדושה לעולמנו. הוא זה שקידש את המשכן וכליו, את המלך, את אהרן ובניו וע"כ שהוא המחבר את העולם הה לשורש הקדושה למעלה.

מפני שהשמן הוא המקדש, הרי הוא שייך לעליונים, הוא זה שממשיך את הקדושה מלמעלה למטה. ומשום כך לא נחסר בו מאומה, שהחסרון שולט רק בדברים שבעוה"ז, אך שמן המשחה ששייך למקום גבוה, כולו קיים לעתיד לבוא.

האבני נזר (יו"ד סי' שיב) מבאר החילוק בין מלך לכה"ג, דכאשר המלך מת, אין שלטון ביום המוות, ופגה המלוכה. ממילא בנו יכול לירשנו ולהמשיך את מה שפסק מאביו. אך כהן גדול שמת, גם אחרי כן הוא קדוש בקדושת כהונה גדולה, ואין בנו יכול לרשת את מה שהוא עדיין מחזיק, ולפיכך צריך משיחה חדשה לבן.

ויש לבאר יותר ע"פ דברי רבי צדוק הכהן (ע"י בשיעור לעיל דף ז), שהחילוק בין מלך לכה"ג, שהמלך עיקר עבודתו בשלימות המעשים, והכה"ג עבודתו להשלים את המחשבה והנשמה. כשהגוף מת הוא מתבטל וזהו המצב כשהמלך מת, אך הנשמה ממשיכה להתקיים וזה מה שקורה במיתת הכה"ג.

הצפנת פענח (תנינא דף עה ע"ב) מבאר קצת באופן אחר. המלך שנמשח מקבל את הגדולה לו ולבניו כל הימים. אך ככהן גדול שמן המשחה מקדש אותו כסדר בכל רגע, וכמו שנלמד לקמן (יב, א) שעל אהרן היו תלויים טיפי שמן המשחה בכל עת.

ולכאן' ביאור דבריו ע"פ הקרן אורה (לקמן שם) שהחילוק בין מלך לכה"ג שהמלך נמשח כדי להפרידו משאר העם, אך הכה"ג תפקידו להביא את כל השפע של הקדושה אל התחתונים, ולחבר לכאן את העליונים (וכענין ברכת כהנים), ובה מובא שם שהשמן נמצא על הראש של אהרן ואח"כ בעיניו ובזקנו, כי יש השפעה שיורדת למטה. וע"ש עוד.

ובזה מבוארים דברי הצ"פ, המלך מתקדש ונעשה מיוחד הוא ומשפחתו ובנו יורשו. אך הכהן גדול צריך להשפיע שפע מלמעלה כל רגע, ולשם כך צריך את שמן המשחה שהוא חיבור עליונים לכאן (כדברי מהר"ל דלעיל), ועל כן אין הבן יורש את אביו ללא משיחה מחדש.

דף יב

סימנים דראש השנה

מובאים בסוגיות כמה סימנים שיכול לעשות האדם ובכך לדעת אם ישלים את שנתו, ואם יצליח בעסקו. ואמר אביי "השתא דאמרת סימנא מילתא היא, לעולם היא רגיל למחזי בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמרי".

והקשו המפרשים על כל אלו הסימנים, דלכאורה יש לאסרם מטעם ניחוש שלמדנו בסנהדרין (סה, ב).

המהרש"א מבאר כאן ויסודו בחידוש גדול (שיש חולקים עליו, ע"י בקרן אורה)

מתבררת השמועה.

ועכ"פ שפיר הסתפקה הגמ' הי מינייהו עדיף.

ויש להתבונן מדוע מסיימים בכך את סדר נזיקין.

ונראה דהנה במשנה בב"ב (קעה, ב) אמרינן "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהם", ומקשה החת"ס שם דבגמ' בשבת (לא, א) דרשו את ששה סדרי משנה מהפסוק "והיה אמונת עתיך וגו'", וסדר קדשים נרמז במילה "חכמת", הרי שלא סדר נזיקין מחכים אלא סדר קדשים. ומתרץ החת"ס, ובמקום אחד מייחס הדבר לבעל ההפלאה, דהרוצה להחכים בסדר קדשים, יעסוק קודם לכן בדיני ממונות שמחדדים את השכל. והטעם הוא, שבדיני ממונות "ניכר השגחת הבורא ית"ש להביט על דרכי ועלילות בני אדם ומחשבותיהם גם כי המה הבל מ"מ הקב"ה משפיע חכמה יתירה בלב חכמיו לירד לעומק הדעת כל איש, אע"פ שהם עוסקים ברמיוותא דידהו, מ"מ בקיאים הת"ח מסוד ה' ליראיו".

ובפנים יפות (ריש פרשת משפטים) הסביר יותר שדיני ממונות הם בדרך החכמה והשכל, ונלמדים מדמיונם זה מזה. משא"כ בהלכות אחרות ש"אין מדמין בטריפות", וכו'.

ובתפארת ישראל על המשניות שם מבאר "שאין לך שום דבר מדיני התורה מאיסור והיתר, שנתנה בו תורה רשות לשכל האנושי לענוף כי כחו לחתור ולחקור ולהחליט כפי הנראה בעיניו, כמו בדיני הממונות, שפתחה לו התורה בהם לאדם נחלה בלי מצרים, לשקול ולשפוט ולדקדק כפי שכלו..."

והעולה שסדר נזיקין שמעמיד נכונה את שכל האדם, ע"י שמשצמש בשכלו בדימוי מילתא למילתא וקושיות ותירוצים, הוא מקדים לסדר קדשים שבהם האדם משתמש בשכל הזה וכופף אותו להבנת הפסוקים ודרכי הקדשים שנתגלו בתורת ה'. ע"י פיתוח שכלו בניזיקין הוא זוכה לחכמה של קדשים.

ואוזן מלין תבחן שאלו ב' המעלות בין חריף ומקשה למתון ומסיק:

חריף ומקשה מתאים ללימוד סדר נזיקין, להשתמש בחריפות שכל האנושי. מתון ומסיק מתאים ללימוד סדר קדשים, לברר את הפסוקים ואת רצון ה'.

ומה נפלא אפוא שבענין זה מסיימים חז"ל את סדר נזיקין, כאשר זו נקודת המעבר בין סדר נזיקין לקדשים. וזהו ביאור ספק הגמ' - מה עדיף חריף ומקשה, כלומר צורת הלימוד של סדר נזיקין, או מתון ומסיק צורת הלימוד של סדר קדשים. וכדברי הבן יהודע שזה בלא זה לא קאי, דבעינן את סדר נזיקין להגיע לקדשים, ובעינן סדר קדשים שהיא עצם החכמה. וע"ז מסיקה הגמרא תיקו, כלומר ששניהם שקולים.

והדברים מאירים.

הדרן עלך שיעורי מחשבה קצרה לפסכת הוריות וכולה סדר נזיקין בס"ד.

וכתב הקרן אורה לבאר, שהנה בדף זה למדנו שיש סדר ודירוג בין המעלות שבתוך עם ישראל. המלך קודם לכהן גדול שקודם למרובה בגדים שקודם למושח מלחמה וכו'. וכדוגמת הצבא שיש הדרגה בין המפקדים. כלל ישראל משמשים בגילוי כבוד שמו ית', וכל אחד צריך להיות נעמד במקומו המדויק. ואם יש ביטול של הסדר הזה יש ביטול בגילוי כבוד שמים בעולם, שזו צורת גילוי ההגנה עפ"י סדר זה.

רשב"ג סבר שאם הציבור מכבד ועומד בפני הנשיא באותו אופן כמו שנוהגים מול האב"ד והחכם, יש בכך בלבול בין סדרי המעלות. ועל דרך זו כתב היעב"ץ בהגהותיו שרשב"ג סבר שנשיא דומה למלך דבעינן שתהא אימתו עליך ואין ראוי לתת כבודו לאחר.

ובדעת ר"מ ור' נתן מבאר בניצוצי אור לרבי ראובן מרגליות, דהנה להלן בעמוד האחרון דנו אם סיני עדיף או עוקר הרים עדיף, והדבר מובא כהמשך למעשה דרשב"ג, וביאור הדבר דר"מ ור' נתן אחזו שסיני עדיף וכפי שדרשו "למי נאה למלל למי שיכול להשמיע כל תהלתו", ומפרשים ד"כל" היינו הכל, וכדעת רבנן בסנהדרין (עח, א) גבי הפסוק "ואיש כי יכה כל נפש" דהיינו "עד דאיכא כל נפש". לעומת זאת רשב"ג סבר עוקר הרים עדיף, ואת הפסוק "כל תהלתו" הוא מבאר על דרך שיטת רבי יהודה בן בתירא בסנהדרין (שם) ד"כל" היינו כל שהו. ועיי"ש שהביא מדברי התוס' ביומא ל: שכל "רבנן" בש"ס הם אותם רבנן ולא אמרינן תרי רבנן, וא"כ רבנן בסנהדרין הם כשיטת רבנן כאן, ושניהם ס"ל סיני עדיף משום שהמילה "כל" הוא כל ממש.

ונמצינו למדים שיש כאן מחלוקת יסודית, רשב"ג ס"ל שצריך להיות חילוק בין הנשיא לאב"ד וחכם, ושהוא ראוי להיות נשיא משום שהוא עוקר הרים. ור"מ ור"נ ס"ל דזהו רק אם הנשיא הוא סיני, וכיון שאינו סיני ממש אינו ראוי להיות נשיא, או עכ"פ נשיא הנבדל מהעם. ונפלא.

דף י"ד

סיום סדר נזיקין

"איבעיא להו רבי זירא ורבה בר רב מתנה הי מינייהו עדיף, רבי זירא חריף ומקשה, ורבה בר רב מתנה מתון ומסיק, מאי, תיקו."

הבן יהודע מקשה דודאי הסברא מכרחת דמתון ומסיק עדיף מחריף ומקשי, כי מה תועלת בקושיות אם אין תירוצים. וביאר שזה כלל גדול בתורה, דכל שמעתתא שירבו בה הקושיות יותר תתברר יותר ויוצא ממנה כמה וכמה הלכות חדשות ע"י התירוצים שיתרצו בהם הקושיות. ולכן אמר ר"א הרבה תורה למדתי מרבתי ויותר מחברי ומתלמידי יותר מכולם, כי בריווי החברים וכ"ש בריווי התלמידים ירבו הקושיות, וע"י כך ירבו אופני הסברות אשר יתחדשו לתרץ בהם הקושיות. ולכן אחר שנפטר ריש לקיש והביאו במקומו את ר"א בן פדת להיות משנה לרבי יוחנן, ואמר לו ר"א בן פדת תנא דמסייע לך, הצטער ר' יוחנן שאינו ממלא מקום ר"ל שהיה מקשה לו כ"ד קושיות ובכך היה מוכרח לתרץ ורווחא שמעתא. ואילו ר"א בן פדת מביא ראיות לדבריו, ומכך אין מתפתח בירור לסוגיא.

ומעתה נמצא, רבי זירא ורבה בר מתנא צריכים זה לזה, רבי זירא הוא חריף ומקשה, ומגיע רבה בר מתנא ומתרץ ומיישב, ומינייה ומינייה